

Uppsatsskrivning och handledning

Hans Färnlöf

Uppsatsskrivning och handledning

– observationer och reflektioner om resurser, behov och
möjligheter

Hans Färnlöf

Romanska & klassiska institutionen, Stockholms universitet

hans.farnlof@su.se

Abstract: Denna rapport sammanfattar resultaten från ett fakultetsstött projekt kring uppsatsskrivning med IKT-stöd. Redovisas en enkät bland fransklärarna kring genomförande av uppsatskurs, handledning, befintliga resurser och behov. Ingår en kritisk översyn av universitetsgemensamma resurser, främst från Biblioteket och Språk- och studieverkstaden.

Nyckelord: uppsats, handledning, resurser, IKT

Reports on Teaching and Learning in Higher Education 2019:1

ISSN 2003-1688

© Hans Färnlöf

Detta dokument delas med [Creative Commons Attribution 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Innehåll

1. Bakgrund & syfte	4
2. Arbetsgång.....	5
3. Lägesrapport.....	5
3.1. Behovsinventering.....	5
3.2. Pedagogiska format	6
4. Aktuella resurser.....	8
4.1. Externa resurser	8
4.2. Universitetets material	9
4.2.1. Studie- och språkverkstadens filmklipp.....	9
4.2.2. Studie- och språkverkstadens texter	10
4.2.3. Bibliotekets filmklipp.....	11
4.2.4. Bibliotekets texter.....	12
4.2.5. Reflektion	12
4.3. Universitetets övriga resurser.....	14
4.3.1. Itslearning (Athena).....	14
4.3.2. Projectplace – intern administration	15
4.3.3. Zoom – handledning via webb	15
4.4. Institutionens resurser	17
4.4.1. Uppsatskompendium	17
4.4.2. Löpande metodseminarier	19
4.4.3.Handledningstimmar	19
4.4.4. Producera egna resurser.....	20
5. Avslutande anmärkningar.....	20
Referenser.....	21

Uppsatsskrivning och handledning – observationer och reflektioner om behov, möjligheter och resurser

1. Bakgrund & syfte

Ursprunget till denna rapport är ett fakultetsstött individuellt projekt som pågick under höstterminen 2018. Initialt skulle undersökas möjligheterna till IKT-baserad uppsatshandledning, dvs. vad man traditionellt skulle kalla ”handledning på distans”. I detta projekt skulle ses över hur olika tekniska hjälpmedel kunde bidra till en förbättrad och effektivare handledning. I målet ingick även att producera pedagogiskt webbmaterial, samt bygga upp alternativa rutiner kring handledning. Tidigt i arbetet framgick dock det i sig självklara faktum att om man producerar material och tekniker för att handleda via webb, så kommer allt detta till nytta även för campusbaserade studier (det finns ingen anledning till varför campusstudenter inte skulle ha tillgång till samma inspelade webbgenomgångar eller kunna boka en tid för handledning via webben).

Av detta skäl fick projektet naturligt ett bredare anslag, som kan sammanfattas i viljan att se över hur uppsatskurs och handledning kunde förbättras överlag. Frågan omfattade då hur lärarkåren (i det här fallet franskämnets lärare) förhöll sig till tillgängliga resurser, internt såväl som externt, vilka moment i uppsatskursen som krävde särskilda insatser samt hur nytt pedagogiskt material kunde produceras. Här framstod Stockholms universitets centrala resurser som särskilt viktiga att se över och förhålla sig till. Hur ska alla dessa resurser produceras, distribueras och göras tillgängliga? Redovisas i denna rapport observationer och reflektioner kring dessa frågor, delvis utifrån franskämnets perspektiv.

2. Arbetsgång

Arbetet genomfördes till huvuddelen under höstterminen 2018 och inleddes med en genomgång av befintliga resurser (inom franskan, på Romanska & klassiska institutionen, Stockholms universitet och externt), både vad gäller innehåll och möjliga applikationer att använda. I syfte att förankra arbetet inom både lärarlag och ämnesledning hölls ett sonderande samtal med studierektor Hugues Engel och f.d. studierektor Mickaëlle Cedergren (som tidigare arbetat övergripande på institutionen med just uppsatskursen). Därefter utformades en enkät till franskans fast anställda lärare där frågorna bl.a. tog upp befintliga resurser, behovsinventering, syn på handledning och kommunikationsformer. I samband med återkoppling till ämnesledningen redovisades förslag till åtgärder. Dessa redovisades för lärarna på nästföljande ämneskonferens (november 2018), under vilken inkom närmare synpunkter på vilka åtgärder som borde prioriteras. Framställning av material i linje med dessa synpunkter inleddes i slutet av höstterminen 2018 och redovisades vid ämneskonferensen i februari 2019. I samband med detta inlämnades även denna rapport till studierektor.

3. Lägesrapport

På enkäten som skickades ut till alla fast anställda fransklärare under höstterminen 2019 inkom tio svar (från sammanlagt elva anställda).

3.1. Behovsinventering

Framkom generellt en tydlig uppfattning att ytterligare pedagogiska resurser för uppsatskursen behövdes. Endast en av tio lärare ansåg materialet tillräckligt, medan hela sex stycken valde det starkaste svarsalternativet: ”ja, absolut”. Lärarna fick därefter bedöma hur angeläget det framstod att tillhandahålla nya resurser inom olika områden eller ”moment” för uppsatsskrivningen. Svarsalternativen var Mycket angeläget / Kunde vara bra / Kanske, men bör prioriteras lågt / Behövs inte. Genom att tilldela poäng till de olika alternativen – 3p för Mycket angeläget, 2p för Kunde vara bra, 1p för Kanske, men bör prioriteras lågt och 0p för Behövs inte – fick varje område ett slutligt poängavtal. Maxpoängen var 30p, vilket skulle svara mot att samtliga lärare ansett ett område som Mycket angeläget (tio svar som alla ger tre poäng). Det sammanlagda resultatet blev sålunda:

Område/moment	Poäng
Formulera problemställning och förstå dess funktion i uppsatsen	26
Citatteknik (referera/parafrasera text, introducera/kommentera citat)	24
Referenshantering och formalia	23
Uppsatsens disposition och de olika delarnas funktion i uppsatsen	22
Akademiskt skrivande	21
Språklig framställning	20
Uppgiftsbeskrivning (förklaring vad en uppsats är, vad den går ut på, vilket ansvar som ligger på student resp. handledare)	20
Skriva introduktion	19
Skriva slutsats	19
Hur handledning går till	14

Problemställning kommer högst, vilket känns rimligt. Man kan inte nog understryka vikten av att förstå innebörden och funktionen av denna kärna för uppgiften, som ska återspeglas på olika sätt i alla dess delar. Anmärkningsvärt är att formaliabetonade aspekter kommer högt (referera korrekt, citatteknik), medan makrodiskursiva kommer lägre (t.ex. språklig framställning). Det verkar tyda på att det brister i det språkliga ”flytet”, i den nyanserade hanteringen av stoffet i detalj (kan här påminnas om att det är en tillkommande svårighet för studenterna att skriva uppsatsen på franska). Enstaka avsnitt i uppsatsen (introduktion, slutsats) kommer lägre än generella skriftliga kompetenser, vilket även detta verkar rimligt. Klart lägst poäng får frågan om hur handledning går till, något som ändå måste anses som grundläggande för att processen ska fungera väl för studenten. Här kan man anta att generella resurser inte behövs, då man i stället kan lägga denna uppgift på handledaren själv, som i samtal med uppsatsskrivaren går närmare igenom hur handledningen kommer att se ut.

3.2. Pedagogiska format

Efter att ha fått svar på frågan om vilket innehåll som kändes mest angeläget, följde en fråga om vilket ”format” som lärarna föredrog, dvs. i vilken form som informationen förmedlas. Detta kunde gälla en teknisk lösning (t.ex. kommenterad powerpoint) eller en undervisningsform (t.ex. föreläsning). Givetvis kan dessa gå in i varandra (en powerpoint kan användas till föreläsning, t.ex.). I enkäten delades de dock upp med svarsalternativen Mycket

bra / Bra / Sådär / Inte bra. Genom att på samma sätt som föregående fråga tilldela 3, 2, 1 och 0p för dessa alternativ, blev resultatet som följer:

Form	Poäng
Arbetsseminarium	23
Genomgångar on-line	22
Bok om uppsatsskrivning	17
Filmklipp	17
Föreläsning	17
Powerpoint (inspelad/kommenterad)	15
Textkompendium	14
Quiz	12
Powerpoint (som läggs upp på lärplattform)	10
Scalable learning	10

Noterbart är att genomgångar on-line kommer lika högt som ett campusseminarium, vilket indikerar en klar öppenhet för att använda IKT i handledningen. Framkommer tydligt att de löpande sammankomsterna under arbetsprocessen upplevs som särskilt viktiga. Traditionella medel som bok, föreläsning och kompendium är på liknande sätt jämförbara med webbresurser som filmklipp och kommenterade powerpoints, vilket leder till samma anmärkning om IKT-användning. Fullt logiskt så anses en icke-kommenterad powerpoint (10p) ha lägre värde än en kommenterad sådan (15p). Quiz kommer lågt, kanske för att det inte anses lämpat för den komplexa uppsatssuppgiften. Den låga poängen för Scalable Learning, som ju är en variant av kommenterad power-point/filmklipp och Quiz, förklaras delvis av att tre stycken inte kände till verktyget.

Som redan påpekats var öppenheten för IKT förhållandevis stor. Detta gällde även möjligheten att handleda uppsatser via webb, där svaren blev sålunda på frågan om hur lärarna förhöll sig till detta:

Hur ser du på handledning via webb?	Antal
Det är inte alls tänkbart för min del.	0
Jag är ganska skeptisk, föredrar att träffas i stället.	4
Jodå, verkar bra.	3
Praktiserar redan detta.	2

Även om den vanliga formen föredras av fyra stycken, så praktiserar redan två lärare handledning via webb (i form av inspelade kommentarer, se vidare under 4.3.a), medan ytterligare tre ser det som ett tänkbart alternativ till traditionell handledning.

4. Aktuella resurser

Vilka resurser finns då tillhanda? I detta avsnitt nämns något kort om externa resurser, samt presenteras en kritisk översyn av universitetets och institutionens resurser.

4.1. Externa resurser

Externa resurser är i det närmaste oändliga, eftersom tillgången till material via t.ex. YouTube och öppna webbsidor från svenska och utländska lärosäten är enorm, ständigt ökande och ständigt modifierad. Resurser omfattar allt från akademiskt skrivande till plagiatinformation och disposition av uppsatsen. Det är därför omöjligt att entydigt beskriva det aktuella resursläget, eftersom det är oöverblickbart och i ständig förändring. Det man däremot kan göra, är att inta ett förhållande till detta utbud.

Hur ser lärarna på detta? I enkäten till fransklärarna valde tre stycken alternativet ”Det går bra” att använda externt material, ytterligare fyra ”Det går bra, men vi bör helst ha eget material” medan två ansåg att ”Vi bör bara ha eget material/kurslitteratur” och en valde ”Vet ej”. Sju av tio är alltså för, medan två av tio är emot, med andra ord är en klar majoritet för att man använder och hänvisar till externt material.

Författaren till denna rapport anser att det med dagens cirkulation av kunskap är en självklarhet att man tar tillvara på externa resurser, som uttrycker det man själv vill säga, och kanske på ett ännu bättre sätt än man själv funnit på. Lunds universitet har t.ex. en MOOC-kurs på både svenska och engelska om Akademiskt skrivande som består av 36 klipp på 1-7 minuter. Vidare finns guider i referenshantering som ligger tillgängliga på olika högre

lärosätens webbsidor. Samtidigt kan man förundras över, liksom beklaga, de parallella ansträngningar som gjorts på så många ställen för att författa i princip identiska guider på svenska. Att googla på t.ex. ”referera i APA” illustrerar på ett ögonblick bristen på effektivitet, samordning och samarbete inom högre utbildning i Sverige.

4.2. Universitetets material

SU har likt andra lärosäten producerat olika typer av material och erbjuder även konkret hjälp i form av seminarier, workshops, skrivmottagningar, m.m., främst via Biblioteket och Studie- och språkverkstaden. En enklare värdering av dessa följer nedan, kantade av några reflektioner. Denna värdering är uteslutande gjord av författaren till denna rapport.

4.2.1. Studie- och språkverkstadens filmklipp

Mycket som sägs i Studie- och språkverkstadens filmklipp är matnyttigt och korrekt. Flera klipp är också högst rekommendabla. Exempel på detta är klippet ”Så undviker du plagiering”, där man ställer de högst relevanta frågorna *varför*, *vad* och *hur* man ska citera och referera. Tyvärr är titeln kanske något missvisande och även lite märkligt formulerad i dess negativa utgångspunkt, eftersom man kan förstå det som om plagiat vore en slags naturlig fara eller fälla som man måste försöka undvika att utsätta sig för eller falla i. Flera andra klipp inom samma ämnesområde är korrekta, men väl kortfattade, t.ex. ”Så refererar du enligt APA”, som innehåller några löpande exempel men t.ex. inte visning av hur man ställer upp en litteraturlista, eller ”Så använder du referatmarkörer”, som bl.a. ger exempel på användning av anföringsverb. Dessa kunde med fördel slås ihop med ”Så undviker du plagiering” och bli en introducerande guide till källhänvisning, citat, referat och plagiat. Detta kunde göras antingen som ett längre klipp eller som en serie klipp som samlas under en rubrik.

Titlar är ytterst viktiga, eftersom man naturligt antar att klippen visar ett visst innehåll utifrån dessa, och därutöver kanske själv läser in vad det ”borde” handla om enligt sin egen uppfattning. Om titlarna dessutom är för generella eller lite missvisande, kan det uppstå missförstånd. En lärare skulle t.ex. utifrån titlarna hänvisa studenten till klippen ”Hur du lyckas med uppsats 1” och ”Hur du lyckas med uppsats 2” för att denna ska få en nöjsam orientering om uppsatsens svårigheter. Det första informerar dock om olika stöd som finns att

få vid Studie- och språkverkstaden medan det andra understryker att Studie- och språkverkstaden liksom Bibliotek tillhandahåller bra resurser.

Kanske bör man undvika ”säljande” titlar som annonserar hur man lyckas. Det kan låta som om det fanns ett enkelt recept att följa, och om man bara lyssnar till några goda råd under två-tre minuter, till bakgrund av glättig musik, så klarar man uppgiften. Sanningen är väl snarare att man får en lite bättre uppfattning om vad uppgiften går ut på. Det handlar mer om vilken ingång man har till uppgiften, hur man tar sig an den, osv. än ett utlovat resultat. Ett annat exempel på detta är den i sig utmärkta och koncisa guiden till viktiga saker att tänka på inför en hemtentamen (eller inlämningsuppgift): ”Så lyckas du med hemtentan”. Detta är i min mening den bästa guiden hos Studie- och språkverkstaden, utan att den för den skull ger (och det kan ingen guide ge) ett säkert recept för att klara av en uppgift som kräver ansträngning, planering, tankemöda, reflektion m.m.

Till sist något om formatet. Klippen är mycket korta, ungefär 2-3 minuter. Jag är väl medveten om att det är en följd av dagens informationskonsumtion, där ett klipp inte bör vara ”för långt”. Med risk för att framstå som konservativ frågar jag mig ändå om det inte finns en inbyggd motsättning mellan detta format och innehållets komplexitet. Det är en sak att göra en två-minuters guide i hur man skapar sig ett studentkonto, något helt annat att förklara ”Uppsatsens olika delar - hur de hänger ihop och vad de innehåller”. Det senare görs förvisso korrekt, men det blir med nödvändighet översiktligt och svepande. Uppsatsen är på ett annat sätt än många andra kurser en konkret del av den komplexa företeelsen forskning, och utgör kanske just därför den svåraste delkursen för studenterna. Jag upplever att det är ett problem i sig att de flesta informationsbitarna är fragmentariska. Det riskerar att forma små enheter som isoleras från varandra och där det inte framgår hur dessa bitar går in i varandra.

4.2.2. Studie- och språkverkstadens texter

Mot filmklippen kan man ställa de skriftliga guiderna, t.ex. ”Så sammanfattar du och refererar till källor”, ”Så skapar du röd tråd i din text” eller ”Lär dig den akademiska stilen”, som tillåter bättre precision och utförligare förklaringar. Särskilt sidan ”Så skriver du uppsats” ger mycket värdefull information.

Föreligger det då inte några problem med det skriftliga formatet? Det man kunde anföra, är egentligen samma tendens som redan konstaterats: uppsatsens komplexitet, där aspekter

naturligt går in i varandra, kanske inte alltid framträder. Under rubriken ”Att välja ämne” nämns t.ex. inte något om problemställningens roll. Tipsen är – om man inte får ett färdigt uppsatsämne – att ta något man är intresserad av, något man närmat sig på en kurs eller något som någon tidigare uppsatsförfattare föreslår. I det föregående textavsnittet har man visserligen förklarat att man ställer en fråga och försöker lösa ett problem när man skriver en uppsats, men den informationen tas inte vidare upp. Det finns här en risk att man läser informationen om att välja ämne isolerat, dvs. att man förstår att man framför allt ska välja ett ämne som man är intresserad av (men som inte nödvändigtvis leder fram till en givande problemställning). Det hade här varit bra att ”ta med” informationen från första avsnittet och baka in den i resonemanget om att välja ämne. Det hjälper ju inte att vara intresserad av ämnet om man inte har en bra frågeställning och därmed inte kan undersöka eller utreda en företeelse.

I det här fallet kan man också skönja två betydelser av begreppet ”ämne”. Ett tidigare ämne, som någon redan behandlat, är med nödvändighet ett begränsat ämne, som mer eller mindre kan sammanfattas i uppsatsens titel (t.ex. ”Dubbla narrativa röster i novellen X”). Ett ämnesområde är något annat, och det är snarare där som man kan finna intresset hos studenten (t.ex. ”jag är intresserad av författarens X sätt att skriva” eller ”jag gillar författaren X”). Man är sällan, på kandidatnivå, intresserad av specifika problemställningar knutna till en begränsad korpus med hänsyn tagen till aktuellt forskningsläge, vilket är det som frågeställningen i någon mån kommer att relatera till. Man kunde vara tydligare överlag med hur termen ”ämne” används.

4.2.3. Bibliotekets filmklipp

Bibliotekets klipp har genomgående en hög kvalitet. Speciellt ”Söka, värdera och referera vetenskapligt” är ett positivt inslag. Här presenteras en sammanhängande serie på sex klipp, som tillsammans utgör en slags minikurs: Introduktion och lärandemål (2 min), Söka artiklar och böcker (8 min), Kritiskt tänkande (8 min), Referenshantering (7 min), Texten och referensen (11 min), Fördjupa dina kunskaper (1 min). Om vi undantar den korta inledningen och avslutningen, så består serien av fyra klipp som tar upp relaterade ämnesområden under 7-11 minuter. Detta verkar vara ett mycket bra format för att ge en inledande grund till att hantera momenten i fråga: tid ges att utveckla och resonera kring de olika huvudpunkterna, dessutom visas hur dessa hänger ihop genom att de samlas under en beskrivande och relevant rubrik.

”Kritisk blick” (7 min) är gjord i samma anda. Sex tydliga frågor ställs och det ges tid att utveckla svaren på ett resonerande sätt. Kanske bör man dock se upp med att producera material med liknande titlar: vilken är skillnaden mellan ”kritisk blick” och ”kritiskt tänkande”? ”Förstå litteraturlistan” är endast två minuter men fungerar väl, eftersom ämnet är isolerbart, likaså klippet om ”Referenshanteringsprogram” (3 min) och ”Sök vetenskapliga artiklar” (7 min). De två senare kunde integreras i serien ”Söka, värdera och referera vetenskapligt”.

Under ”Studentuppsatsmall” samlas tre klipp: ”Hantera uppsatsmallen”, ”Hantera litteraturlistan”, ”Hantera språkkontrollen”. Den första faller bort för franskämnet, eftersom vi har en egen mall. De två andra är fristående från mallen, och skulle kunna tjäna till allmänna introduktioner. De riskerar att undgå studenten eftersom de är lagda under mallrubriken, vilket skulle kunna åtgärdas. Återigen kan påpekas att ett av klippet kunde ingå i serien ”Söka, värdera och referera vetenskapligt”, nämligen hur man arbetar med referenser.

4.2.4. Bibliotekets texter

Bland bibliotekets texter framstår ”Tips för dig som skriver uppsats” som den mest relevanta i detta sammanhang. Den innehåller rubrikerna: Ett vetenskapligt förhållningssätt, Informationskällor, Vad är en vetenskaplig artikel?, Referera eller plagiera?, Skriva referenser. Här är skillnaden inte lika stor som fallet var med Studie- och språkverkstaden, eftersom bibliotekets filmklipp är utförligare och precisare.

4.2.5. Reflektion

Den löpande texten ovan innehåller ett antal kortare reflektioner, som jag inte tar om här, t.ex. angående titlar. Det är särskilt några andra punkter jag vill föra fram avslutningsvis.

Uppsats är i sig en komplicerad uppgift att göra, och detta avspeglar sig i de kommentarer jag fällt ovan. Det är vanskligt att producera ett fullgott material, i synnerhet om det krävs ett sammanpressat format. Man kunde fundera vidare kring vilken typ av format som är pedagogiskt mest lämpat för just uppsatsskrivning, både vad gäller tid och grafik. Längre klipp kunde vara fördelaktiga, och kanske också ett frigörande från den allhärskande, sekventiella power point-logiken. Prezi, där man tydligare utgår från en kärna, t.ex.

problemställningen, för att visa hur denna håller ihop hela uppsatsen, kanske skulle ge en bättre inblick i uppsatsens komplexitet och därmed svara bättre mot uppgiftens art.

Det finns ett omfattande material, vilket både är en styrka och en svaghet. Det är givetvis bra att det finns många texter och många klipp. Samtidigt finns en viss risk för förvirring och överlappning när ett antal klipp tar upp liknande eller t.o.m. samma ämnen. Jag efterlyser större klarhet i presentationerna av materialet på universitetets webbsidor och gärna sammanhängande klipp i serier i stället för en konstellation av olika, enstaka klipp. Här kan "Söka, värdera och referera vetenskapligt" fungera som inspiration. Även ökat samarbete mellan de två enheter som behandlats här, dvs. Studie- och språkverkstaden och Biblioteket, skulle vara önskvärt, liksom att närmare involvera representanter från institutioner och CeUL i utformningen av pedagogiskt material. Någon form av koordinering syns välbehövlig, så att det inte ackumuleras ett parallellt och alltför spritt presenterat material.

De ovan kommenterade resurserna var relativt okända för fransklärarna. Fyra stycken kände till webbsidorna hos Studie- och språkverkstaden, men endast två av dessa rekommenderade sidor till sina studenter. För Studie- och språkverkstadens filmklipp var siffran fem som kände till men endast tre som rekommenderade dem. Samma fördelning visade Bibliotekets filmklipp, medan Bibliotekets webbsidor var bekanta för åtta lärare, varav dock endast fem rekommenderade dem för studenterna.

Detta ger ett begränsat men intressant underlag vad gäller spridningen av universitetets egna resurser. Franskans lärarlag får sägas vara mycket pedagogiskt aktivt. Bland de tio lärarna finns tre med erfarenhet av pedagogiskt ambassadörskap (två tidigare och en nuvarande) och studierektorskap (dito). Ett antal pedagogiska projekt har också drivits de senaste åren, bl.a. inom ramen för särskilda fakultetssatsningar och rektors medel. Pedagogiska spörsmål tas regelbundet upp på ämneskonferenserna. Man kan därför anta att det pedagogiska engagemanget är relativt starkt. Svårigheterna med uppsatsskrivning är också väl debatterade inom ämnet, där man för några år sedan flyttade upp kandidatuppsatsen till den fjärde terminens studier (i likhet med italienska, portugisiska och spanska). Trots detta är alltså kännedomen relativt låg om de gemensamma resurser som finns vid universitetet.

Möjligen kan den begränsade kännedomen förklaras av att det uppstår särskilda svårigheter och utmaningar när man skriver uppsats på ett annat språk än svenska eller engelska, och att

extern material därför inte anses lika relevant som för andra ämnen. Resultatet indikerar ändå att det kunde vara välbehövligt att hitta sätt att sprida informationen om det befintliga materialet ut till institutionerna i högre grad, samt att en dialog mellan institutionerna, biblioteket och Studie- och språkverkstaden behövs, i syfte att se om det disponibla materialet kan göras ännu relevantare (ett sätt kunde helt enkelt vara att återanvända en del av grundmaterialet och producera resurser på de främmande språk som undervisas där så anses relevant av lärarna inom respektive ämne).

Till detta kommer givetvis nödvändigheten att höra med studenterna om de känner till och upplever de nämnda resurserna. Överlag bör understrykas vikten av att få höra studenternas röster. Dessa framhävs ofta på i andra frågor, som enligt författaren till denna rapport kanske inte är de som i första hand ankommer studenterna att utforma (t.ex. kursplaner och litteraturlistor). Det som framför allt vore värdefullt, skulle vara att närmare efterhöra om den upplevda ”pedagogiska effekten” eller det ”pedagogiska värdet” av olika aktiviteter och kursmaterial. Kanske fokuseras i kursvärderingar för mycket på litteraturval, examination och betygssättning; bättre uppföljning kunde säkerligen göras kring kursens resurser och pedagogiska ledning. Detta gäller givetvis också handledning, som Drennan & Clarke (2009) visar angående masterstudenters upplevelse av den handledning de fått.

4.3. Universitetets övriga resurser

4.3.1. Itslearning (Athena)

Vi befinner oss endast i inledning av arbetet med Athena, men det framstår inte som om denna lärplattform skulle tillhandahålla några resurser som är särskilt användbara för just uppsatsskrivning eller handledning. Förvisso finns ett antal funktioner (quiz, göra planering, osv.), men inte någon som kan framhållas som synnerligen lämplig eller banbrytande vad gäller uppsatspedagogik eller utformning av handledning. Det som inte är specifikt för Athena, men som man bör framhålla, är vikten av ett praktiskt diskussionsforum. Crossouard (2008) argumenterar t.ex. för vikten av att föra en kollegial peer review-process via sådant under doktorandutbildningen, ett resonemang som säkerligen kunde överföras till uppsatsskrivning från kandidat och uppåt.

4.3.2. Projectplace – intern administration

Projectplace verkar konkurrenskraftigt prismässigt, särskilt sett till programmets funktioner. Applikationen möjliggör att på ett vidare plan planera och genomföra mindre och större projekt med flera intressenter inblandade. Här kunde tänkas en gemensam ”tavla” med samtliga uppsatser på olika nivåer, vem som handleder, vem som är opponent, i vilket stadium uppsatsen befinner sig (första möte, seminarium, DiVA, osv.), relevanta dokument, m.m. En sådan tavla kan laddas ner till Excel i slutet av varje termin och således dokumentera den terminens arbete. Då Projectplace är ett utmärkt verktyg för att administrera flöden, torde också framgå tydligare i vilket stadium studenter hoppar av uppsatsskrivandet, vilket ju händer regelbundet.

En användning av Projectplace förutsätter nog dock troligen att verktyget används i bredare bemärkelse som administrativt verktyg vid institutionen, så att det inte blir ”ytterligare en sak att hålla reda på”. Bör även klargöras att verktyget endast kan användas internt av lärare och administrativ personal, men inte av studenter.

4.3.3. Zoom – handledning via webb

Handledning är ett ämne som berör en stor del av universitetslärarna och som oftast genomförs utifrån en vedertagen praxis som sällan ifrågasätts. Den delas vanligen upp i två delar, en asynkron del, där handledare läser igenom stoff och formulerar återkoppling skriftligt, dels en synkron del, där handledare och uppsatsskrivare träffas för ett samtal. Ofta är detta samtal en muntlig version av den återkoppling som formulerats skriftligt och som delges tillsammans med råd och reflektioner inför fortsatt uppsatsskrivning. Denna metodik, som nog de flesta lärare skulle se som ”naturlig”, fungerar uppenbarligen, eftersom en mängd uppsatser de facto produceras löpande. Icke desto mindre kan man identifiera ett flertal svårigheter:

- Den skriftliga återkopplingen kräver lång tid att formulera, inte minst för att diskutera nyanser i t.ex. resonemang.
- Återkoppling i skrift, jämfört med muntlig sådan, kan framstå som mer kategorisk och kritisk.

- Studenten måste vid möte direkt införliva muntlig information som hörs för första gången, relatera den till textanmärkningar samt anteckna handledarens råd inför fortsättningen.
- Mötet spelas vanligen inte in, och för det som studenten inte hunnit anteckna måste denne lägga informationen på minnet.
- Handledaren måste tajma sin läsning för att återkopplingen ska bli så effektiv som möjligt, t.ex. läsa uppsatsen dagen innan handledningsmöte.

För handledaren är således denna typ av handledning mycket tidskrävande (både vad gäller tidsåtgång och tidsplanering), för uppsatsskrivaren är den kognitivt mycket krävande. Med s.k. ”omvänd handledning” (begreppet är myntat av författaren till denna rapport) sker processen på ett annat sätt. Utvecklas nedan kort några idéer kring denna metodik (den kan naturligtvis användas på annat än uppsatser, men det kan vara intressant att fokusera på just denna uppgift, som är resurskrävande och ofta ett avgörande moment för studenterna). Författaren till denna rapport presenterade detta arbetssätt på NU2018, vilket ledde till ett reportage om ”metodtips” som återfinns i Universitetsläraaren nr 8, 2018 (Skarsgård 2018).

Att spela in sina kommentarer till texten och skicka till studenten, som då ser sin text samtidigt som den kommenteras, är ett på flera plan pedagogiskt fördelaktigt sätt att ge återkoppling och även mycket tidseffektivt. Man kommenterar innehållet i texten utifrån markeringar och kortare kommentarer i texten, samtidigt som man visar vilket textavsnitt/uttryck/ord kommentaren avser. En sådan kommentar spelas med fördel in direkt efter läsning, när intrycken är som klarast. Det omvandlas till streamat format och kan direkt göras tillgängligt för studenten via länk.

Fördelarna med denna typ av handledning är att muntlig återkoppling går snabbare att ge och blir mer nyanserad; studenten kan ta till sig inspelning i lugn och ro, pausa, jämföra med texten, osv.; studenten kan gå tillbaka obegränsat antal gånger till ett resonemang; inspelning av kommentarer kan ske direkt efter avslutad läsning, då stoffet är som färskast, och delges studenten med en gång, vilket påskyndar den ofta redan snäva uppsatsprocessen. Till sist finns en juridisk aspekt som kan betonas: det finns dokumenterat både vad som skrivits, vad som sagts och vad som sagts om det som skrivits.

Zoom verkar utgöra den självklara applikationen för att anordna denna typ av handledning. Man kan givetvis också anordna ett e-möte, där man diskuterar på skärmen synlig text. Även ett uppsattsseminarium kan hållas i Zoom, med ”grupprum”, chat, interaktivitet genom t.ex. diskussion och quiz. En uppenbar fördel är att allting spelas in, och att studenten senare kan återvända till seminariet för att repetera (alternativt se det i efterhand om denne varit frånvarande). Ytterligare en möjlighet, kanske den allra bästa, vore att ge seminariet i Språkstudion samtidigt som studenter på distans är med via on-line.

Det finns således inga uppenbara hinder för att ge handledning på distans. Samma underlag kan användas (översikter, klipp, osv.) och studenterna kan delta på samma seminarier alternativt på fullt likvärdiga sådana. Någon särskild tidsplan eller särskild tidsplan behövs inte. Regelverket påverkas inte heller. Kontakttid blir t.ex. den tid man träffas on-line i stället för fysiskt i lärarens arbetsrum. För handledning på distans får diskuteras möjligheterna att även ha ventilation via webb, något som har gjorts i enstaka fall vid institutionen. Det faller i slutändan på institutionsledningen att besluta om och hur vi kan gå vidare i denna fråga, en process som bör drivas i samråd med universitetets jurister.

4.4. Institutionens resurser

4.4.1. Uppsatskompendium

Anmärkningar, bland annat språkliga, på institutionens kandidatkompendium har gjorts internt och tas inte upp här. Särskilt bör dock belysas några principiella punkter, som kan vara värdefulla i ett vidare perspektiv:

- 1) Man kan fråga sig hur *detaljerade* anvisningarna ska vara. Å ena sidan kan tyckas pedagogiskt att staka ut precis hur studenten ska göra t.ex. en opposition; å andra sidan kan det vara en del av uppgiften att självständigt utforma samma opposition efter mer allmänna kriterier.
- 2) Man bör särskilt betänka vilken information som är *tidsbeständig*, dvs. som inte behöver uppdateras, t.ex. vad gäller kursuppläggning, seminarieverksamhet, handledningstimmar. I ett administrativt perspektiv är det vanligtvis att föredra att så mycket information som möjligt i ett allmänt dokument inte är beroende av enstaka faktorer som kan förändras från termin till en annan.

- 3) Det torde slutligen vara fördelaktigt att precisera på vem *ansvaret* i sista hand vilar för de olika uppgifterna. Många gånger sägs att student och handledare ska arbeta ”tillsammans” och göra saker ”i samråd”. En diskussion om dessa frågor kunde klargöra hur lärarna driver sin handledning och därmed leda till en korrigerad text (i den händelse av att olika praktiker föreligger för en viss aspekt, får en öppen skrivning formuleras). Det kan också vara viktigt att examinator får en tydlig bild av graden av självständighet hos studenten angående olika moment i uppsatsarbetet.

Den sista punkten verkar än mer angelägen då enkäten till fransklärarna visade en mycket stor spridning i uppfattningen om just ansvar i en rad frågor. På snart sagt alla områden fanns skilda åsikter om i vilken grad det låg på student eller handledare, från val av uppsatsämne till arkivering av uppsatsen i DiVA. Några av dessa frågor kan hänskjutas till kandidatkompendiet, där det tydligt framgår vem som ska göra vad (t.ex. om arkivering), medan andra endast berör institutionen och ämnet.

Frågor som berör aspekter som påverkar betygsbedömningen, dvs. de som inverkar på bilden av studentens självständighet, behöver dock diskuteras vidare. Det är av yttersta vikt att det framgår för examinator i vilken grad studenten valt och preciserat ämne, sökt och valt litteratur, etablerat teoretiskt ramverk, osv. Eller med andra ord: i vilken grad handledaren behövt hjälpa till (eller inte hjälp till alls). Om grunduppfattningen om ansvarsfrågan för dessa uppgifter skiljer sig mellan lärarna, kan en felaktig bild av studentens prestation formas. Olika inriktningar, liksom varierande fallenheter hos studenten och pedagogisk ansats hos handledaren, gör det snart sagt omöjligt att etablera exakt hur handledaren ska förhålla sig till de olika ansvarsområdena. Detta kommer att variera från fall till fall. Däremot kunde ett skriftligt underlag utformas som handledare ger till examinator inför slutseminarium och där det framgår hur arbetsprocessen fortskridit. En möjlig modell kunde vara som följer (andra frågor kan läggas till, dessa utgör endast exempel):

Uppgift	Handledarens insats
Precisera uppsatsämne och problemställning	Låg grad
Göra i ordning och följa tidsplan	Hög grad
Samla relevant bakgrundslitteratur	Låg grad
Etablera teoretiskt ramverk och metod	Måttlig grad
Vetenskaplig kvalitet på uppsatsen	Måttlig grad
Språklig kvalitet på uppsatsen	Hög grad

I det här fallet har handledaren varit särskilt behjälplig med att strukturera arbetsprocessen samt lagt mycket tid på att rätta språket, medan studenten varit mer självständig i ämnesval och litteratursökning, samt fått hjälp med de vetenskapliga aspekterna. En sådan lista skulle ge god hjälp för examinatorn att genom inblick i processen korrektare bedöma slutprodukten.

4.4.2. Löpande metodseminarier

Kan påminnas om att löpande seminarier var den form tillsammans med genomgångar on-line som ansågs fördelaktigast av fransklärarna (enligt redan nämnd enkät). Har redan föreslagits ovan att ett seminarium som öppnar för både fysiskt och uppkopplat deltagande vore att föredra.

Vid Romanska & klassiska institutionen finns vissa gemensamma moment mellan språken, i övrigt har varje ämne sin specifika uppläggning. Dessa särskilda moment kommenteras inte här, eftersom det är svårt att få en riktig överblick. Det ankommer på institutionen, via diskussioner inom ämnesgrupperna, att se över uppläggningsen. Vad tillför de övergripande seminarierna jämfört med de språk- eller ämnesspecifika? Hur kompletteras detta av individuell handledning? Kan det finnas ett värde i att ha seminarier med enbart studenter som ett steg i processen? Reflektioner kring hur olika nivåer av handledning (övergripande, individuell, studentbaserad) återfinns t.ex. hos Dysthe, Samara & Westrheim (2006), som visar hur dessa kan komplettera varandra på ett givande sätt.

4.4.3. Handledningstimmar

Det framgår av enkäten till fransklärarna att få dokumenterar den tid som läggs ner på handledning. Detta är ett problem på flera plan. Det finns en uppenbar risk att lärarna lägger ner mer tid än den allokerade, vilket slår mot andra uppgifter eller mot lärarens fritid, och kanske i sista hand till lärarens hälsa och stressnivå. Vidare kan handledningen bli orättvis om vissa lärare lägger ner mycket mer tid än andra – alla studenter ska få så lika behandling som möjligt. Att dokumentera nedlagd tid kan också bli nödvändigt – vilket erfarenheter visar – i fall tvist skulle uppstå med en missnöjd student. Slutligen kan ifrågasättas hur progression, svårighetsgrad och prestationskrav är utformade om det är så att läraren måste lägga ner långt mer tid än den utsatta. För att få en bättre bild av arbetsinsatsen finns ett antal applikationer. Redan i Outlook kan man ju skapa uppgifter och skriva in nedlagda timmar efterhand som arbetet pågår. Detta kan vara något för både lärare och studierektorer att fundera vidare på.

4.4.4. Producera egna resurser

Bland fransklärarna framhölls särskilt kortare videoklipp och kommenterade power-point som lämpliga för att producera pedagogiskt material. Institutionen har utrustning för att producera videoklipp, och inom ramen för detta projekt har också några klipp färdigställts kring uppsatsens frågeställning i de olika inriktningar som institutionen erbjuder. Applikationer finns också för att göra kommenterade power-point t.ex. via Zoom, Screencast-o-matic eller Camtasia.

5. Avslutande anmärkningar

Vad gäller projektets initiala mål kan kortfattat sägas att tekniska hjälpmedel i hög grad kan bidra till förbättrad och effektivare handledning, framför allt genom inspelad återkoppling i Zoom, men även genom att producera och tillhandahålla ytterligare resurser för uppsatsskrivning. Institutionen har inom ramen för innevarande projekt producerat eget material i form av kortare filmklipp om problemställning och ämnesval, samt en sammanfattande, kommenterad powerpoint kring samma ämnen. Institutionens kandidatkompendium har setts över och överlämnats till studierektorsgruppen för vidare reflektion. Alternativa rutiner kring handledning via webb framstår inte som nödvändiga att utveckla, mer än att precisera vilka applikationer som kommer att användas (t.ex. Zoom) samt planera för seminarier i Språkstudion där studenter antingen kan delta på plats eller vara med on-line. Institutionsledningen bör ta ställning till möjligheten att ventilera uppsats på ett webinarium, i samråd med universitetets jurister.

Den viktigaste frågan som tydliggjordes under arbetet gäller produktion och distribution av resurser. Det förefaller angeläget att koordinera detta, så att utbudet dels blir tydligt för lärare och studenter, dels utvecklas i samråd mellan samtliga intressenter (lärare, studenter, CeUL, biblioteket, Språkverkstaden, osv.). Det vore välbehövligt med något forum eller ständig arbetsgrupp som hade till uppgift att se över hur resurserna används, hur de ska förbättras, vad som ska utvecklas, osv. Inte minst krävs en pedagogisk reflektion över hur man ska producera resurser. Här syns dialogen med studenterna extra angelägen, för att veta vad som hjälper dem i deras studier.

Referenser

- Crossouard, B. (2008). "Developing alternative models of doctoral supervision with online formative assessment", *Studies in Continuing Education*, vol. 30, nr 1, s. 51-67.
- Drennan, J., & Clarke, M. (2009). "Coursework master's programmes: the student's experience of research and research supervision", *Studies in Higher Education*, vol. 34, nr 5, s. 483-500.
- Dysthe, O., Samara, A., & Westrheim, K. (2006). "Multivoiced supervision of Master's students: a case study of alternative supervision practices in higher education", *Studies in Higher education*, vol. 31, nr 3, s. 299-318.
- Färnlöf, H. (2018). "Omvänd handledning". Föredrag på NU2018-konferensen, Västerås, september 2018.
- Skarsgård, K. (2018). "Smidigare handledning med inspelad textrespons". *Universitetsläraren*, nr 8, 2018, s. 19.
- Stockholms universitetsbibliotek. *Guider och filmer* ["Förstå litteraturlistan", "Hantera litteraturlistan", "Hantera språkkontrollen", "Hantera uppsatsmallen", "Kritisk blick", "Referenshanteringsprogram", "Söka, värdera och referera vetenskapligt", "Sök vetenskapliga artiklar", "Tips för dig som skriver uppsats"].
<https://www.su.se/biblioteket/guider>. (Hämtad 2018-12-06)
- Studie- och språkverkstaden. *Studie- och språkverkstadens bästa tips* ["Hur du lyckas med uppsats 1", "Hur du lyckas med uppsats 2", "Lär dig den akademiska stilen", "Så använder du referatmarkörer", "Så lyckas du med hemtentan", "Så refererar du enligt APA", "Så sammanfattar du och refererar till källor", "Så skapar du röd tråd i din text", "Så skriver du uppsats", "Så undviker du plagiering"].
<https://www.su.se/utbildning/studie-och-spr%C3%A5kverkstaden/v%C3%A5ra-b%C3%A4sta-tips> (Hämtad 2018-10-13)